

państwa czy społecznościom odmówić podstawowego prawa do uprawnionej i zbrojnej obrony. Z etycznego punktu widzenia wojna jest uzasadniona tylko jako środek ostateczny.

Kościół mówi jednoznacznie „Nie” dla wojny. Chrześcijanie powinni zrobić wszystko, aby już w zarodku zdusić nastroje wojenne: przeciwstawiać się zbrojeniu i handlowi bronią; walczyć z dyskryminacją na tle rasowym, etnicznym i religijnym; przyczyniać się do niwelowania dysproporcji gospodarczych i społecznych i tym samym wzmacniać pokój.

Dokładne dane dotyczące ofiar wojennych nie istnieją.

Według szacunków rozmaitych historyków:

- w XVI w. poniosło śmierć ok. 1,5 miliona ludzi w wyniku wojen,
- w XVII w. poniosło śmierć ok. 6 milionów w wyniku wojen,
- w XVIII w. ofiarą wojen padło ok. 6,5 miliona ludzi.
- w XIX stuleciu blisko 40 milionów ludzi straciło życie na skutek wojen,
- w XX w. z powodu wojen i zjawisk im towarzyszących zginęło prawie 180 milionów ludzi.

399. Kiedy jest dozwolone użycie wojska?

Użycie wojska jest możliwe tylko w najbardziej skrajnych przypadkach. Istnieją następujące kryteria „wojny sprawiedliwej”:

- upoważnienie kompetentnych władz,
- sprawiedliwy powód, sprawiedliwy zamiar,
- wojna musi być ostatnią możliwością,
- zastosowane środki muszą być adekwatne,
- musi istnieć perspektywa powodzenia działań.

Youcat 397-399

29. Patologie społeczne

1. CELE LEKCJI – WYMAGANIA OGÓLNE

- interpretowanie egzystencjalne patologii społecznych,
- ukazanie źródeł niewłaściwego postępowania.

28. Wojna: człowiek przeciwko człowiekowi

Załącznik 1

Grupa I Jan XXIII encyklika *Pacem in terris*

111. To zaś sprawia, że narody żyją w ustawicznym strachu, jakby w obliczu nawałnicy, która może rozpętać się w każdej chwili z potworną siłą. I słusznie, gdyż rzeczywistość broni nie brak. Jest rzeczą niemal nie do wiary, żeby istnieli ludzie, którzy mieliby odwagę wziąć na siebie odpowiedzialność za mordy i nieopisane zniszczenia, jakie pociąga za sobą wojna. Nie można jednak zaprzeczyć, że jakieś jedno nieprzewidziane i przypadkowe wydarzenie może rozpalić pożogę wojenną. A ponadto, jeśli nawet ogromna siła potencjału zbrojeniowego odstrasza dziś ludzi od rozpętania wojny, to niemniej jednak istnieje podstawa do obaw, że same próby z bronią atomową, podejmowane z racji przygotowań do wojny, mogą – jeśli nie zostaną przerwane – narazić na zniszczenie wiele form życia na ziemi.

112. Dlatego sprawiedliwość, rozum i poczucie ludzkiej godności domagają się usilnie zaprzestania współzawodnictwa w rozbudowie potencjału wojennego, równoczesnej redukcji uzbrojenia poszczególnych państw, zakazu używania broni atomowej i wreszcie dokonania przez wszystkich odpowiedniego rozbrojenia na podstawie układów, z zachowaniem skutecznych gwarancji wzajemnych. „Nie można dopuścić – ostrzegł Nasz Poprzednik, niezapomnianej pamięci Pius XII – aby wojna z towarzyszącym jej kryzysem ekonomicznym i społecznym, z upadkiem porządku moralnego po raz trzeci zagroziła ludzkości”.

113. Wszyscy muszą zrozumieć, że nie da się ani powstrzymać wzrostu potencjału wojennego, ani zmniejszyć zapasów broni, ani – co jest najistotniejsze – całkowicie jej zlikwidować, jeśli tego rodzaju rozbrojenie nie będzie powszechne i całkowite oraz jeśli nie dokona się ono i w sercach ludzkich, to znaczy, jeśli wszyscy nie będą zgodnie i szczerze współdziałać, aby usunąć z serc strach i obawę przed wybuchem wojny. To zaś wymaga, żeby w miejsce zasady, uważanej dziś za najwyższą gwarancję pokoju, wprowadzić zupełnie inną, która głosi, że prawdziwy i trwały pokój między narodami musi się opierać nie na równowadze sił zbrojnych, ale jedynie na wzajemnym zaufaniu. Ufamy, że tak stać się może, ponieważ idzie o rozwiązywanie nie tylko nakazane przez właściwe zasady rozumu, ale również w najwyższym stopniu pożądane i przynoszące wielkie dobra.

Grupa II Katechizm Kościoła Katolickiego o wojnie

2307 Piąte przykazanie zakazuje dobrowolnego niszczenia życia ludzkiego. Z powodu zła i niesprawiedliwości, jakie pociąga za sobą wszelka wojna, Kościół usilnie wzywa wszystkich do modlitwy i działania, by dobroć Boża uwolniła nas od odwiecznego zniewolenia przez wojnę.

2308 Każdy obywatel i wszyscy rządzący są zobowiązani do działania na rzecz unikania wojen. Tak długo jednak jak „będzie istniało niebezpieczeństwo wojny, a równocześnie brakować będzie międzynarodowej władzy posiadającej niezbędne kompetencje i wyposażonej w odpowiednią siłę... rządcom nie można odmawiać prawa do koniecznej obrony, byle wyczerpały wpięć wszystkie środki pokojowych rokowań”.

2309 Należy ściśle wziąć pod uwagę dokładne warunki usprawiedliwiające uprawnioną *obronę z użyciem siły militarnej*. Powaga takiej decyzji jest podporządkowana ścisłym warunkom uprawnienia moralnego. Potrzeba jednocześnie w tym przypadku:

- aby szkoda wyrządzana przez napastnika narodowi lub wspólnocie narodów była długotrwała, poważna i niezaprzeczalna;
- aby wszystkie pozostałe środki zmierzające do położenia jej kresu okazały się nierealne lub nieskuteczne;
- aby były uzasadnione warunki powodzenia;
- aby użycie broni nie pociągnęło za sobą jeszcze poważniejszego zła i zamętu niż zło, które należy usunąć.

W ocenie tego warunku należy uwzględnić potęgę współczesnych środków niszczenia.

Są to elementy tradycyjnie wymieniane w teorii tzw. wojny sprawiedliwej.

Ocena warunków uprawnienia moralnego należy do roztropnego osądu tych, którzy ponoszą odpowiedzialność za dobro wspólne.

2310 Władze publiczne mają w tym przypadku prawo i obowiązek nałożyć na obywateli *zobowiązania konieczne dla obrony narodowej*. Ci, którzy poświęcają się sprawie ojczyzny, służąc w wojsku, są sługami bezpieczeństwa i wolności narodów. Jeżeli wywiązują się należycie ze swojego zadania, prawdziwie przyczyniają się do dobra wspólnego narodu i utrwalenia pokoju.

Grupa III Youcat o wojnie i pokoju

Youcat 398. *Czy chrześcijanie powinni być pacyfistami?*

Kościół walczy o pokój, ale nie reprezentuje radykalnego pacyfizmu. Nie można bowiem ani jednostkom, ani instytucjom państwa czy społecznościom odmówić podstawowego prawa do uprawnionej i zbrojnej obrony. Z etycznego punktu widzenia wojna jest uzasadniona tylko jako środek ostateczny. [KKK 2308]

Kościół mówi jednoznacznie „Nie” dla wojny. Chrześcijanie powinni zrobić wszystko, aby już w zarodku zdusić nastroje wojenne: przeciwstawiać się zbrojeniu i handlowi bronią; walczyć z dyskryminacją na tle rasowym, etnicznym i religijnym; przyczyniać się do niwelowania dysproporcji gospodarczych i społecznych i tym samym wzmacniać pokój.

Dokładne dane dotyczące ofiar wojennych nie istnieją.

Według szacunków rozmaitych historyków w wyniku wojen i zjawisk im towarzyszących poniosło śmierć w:

- XVI w. – ok. 1,5 miliona ludzi,
- XVII w. – ok. 6 milionów,
- XVIII w. – ok. 6,5 miliona ludzi.
- XIX w. – ok. 40 milionów
- XX w. – ok. 180 milionów ludzi.

Youcat 399. *Kiedy jest dozwolone użycie wojska?*

Użycie wojska jest możliwe tylko w najbardziej skrajnych przypadkach. Istnieją następujące kryteria „wojny sprawiedliwej”:

1. Upoważnienie kompetentnych władz.
2. Sprawiedliwy powód.
3. Sprawiedliwy zamiar.
4. Wojna musi być ostatnią możliwością.
5. Zastosowane środki muszą być adekwatne.
6. Musi istnieć perspektywa powodzenia działań.

Grupa IV Papież Franciszek o pokoju

Prosimy więc zmartwychwstałego Jezusa, który przemienia śmierć w życie, aby przemienił nienawiść w miłość, zemstę w przebaczenie, wojnę w pokój. Tak, Chrystus jest naszym pokojem, i przez Niego błagamy o pokój dla całego świata.

Pokój dla Bliskiego Wschodu, zwłaszcza między Izraelczykami a Palestyńczykami, którym trudno jest znaleźć drogę zgody, ażeby odważnie i z otwartością wznowili negocjacje w celu zakończenia konfliktu, który trwa już zbyt długo. Pokój dla Iraku, aby definitywnie ustała wszelka przemoc, a przede wszystkim dla umiłowanej Syrii, dla jej mieszkańców zranionych przez konflikt i dla licznych uchodźców, którzy czekają na pomoc i pocieszenie. Jakże wiele przelano krwi! Ileż cierpienia trzeba jeszcze będzie znieść, zanim uda się znaleźć polityczne rozwiązanie kryzysu?

Pokój dla Afryki, która jest nadal terenem krwawych konfliktów. Dla Mali, aby w tym kraju została przywrócona jedność i stabilność; dla Nigerii, gdzie niestety nie ustają zamachy, poważnie zagrażające życiu wielu niewinnych ludzi, i gdzie niemało osób, w tym dzieci, jest przetrzymywanych jako zakładnicy przez ugrupowania terrorystyczne. Pokój dla wschodniej części Demokratycznej Republiki Konga i dla Republiki Środkowoafrykańskiej, gdzie wiele osób zmuszonych jest do opuszczenia swoich domów i wciąż żyje w strachu.

Pokój dla Azji, zwłaszcza dla Półwyspu Koreańskiego, aby przezwyciężono rozbieżności i by dojrzał odnowiony duch pojednania.

Pokój dla całego świata, wciąż jeszcze tak bardzo podzielonego przez chciwość tych, którzy dążą do łatwych zysków, zranionego przez egoizm, zagrażający życiu ludzkiemu i rodzinie, egoizm, który nadal dopuszcza handel ludźmi, najbardziej rozpowszechnioną formę niewolnictwa w tym dwudziestym pierwszym wieku. Handel ludźmi jest najbardziej rozpowszechnioną formą niewolnictwa w tym dwudziestym pierwszym wieku! Pokój dla całego świata, nękanego przez przemoc związaną z handlem narkotykami i nieuczciwą eksploatacją zasobów naturalnych! Pokój dla naszej ziemi! Niech Jezus zmartwychwstały przyniesie pociechę ofiarom klęsk żywiołowych i niech uczyni nas odpowiedzialnymi stróżami stworzenia.

2. TREŚCI NAUCZANIA – WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE

uczeń:

- definiuje samodzielnie pojęcie patologii społecznej,
- po lekcji podaje przykłady sytuacji i zachowań patologicznych,
- uzasadnia potrzebę istnienia autorytetu w życiu człowieka,
- po lekcji wskazuje na właściwe postawy człowieka wobec zachowań patologicznych.

3. POJĘCIA, POSTACI

- patologia społeczna,
- korupcja,
- mobbing,
- autorytet,
- uzależnienia.

4. WARTOŚCI

- poszukiwanie życiowego celu,
- wartość życia.

5. SCHEMAT LEKCJI

- definicja patologii,
- przykłady zachowań patologicznych,
- potrzeba autorytetu,
- przeciwdziałanie patologiom.

6. PROPOZYCJA REALIZACJI

Wprowadzenie

Metoda – ćwiczenie. Nauczyciel zadaje pytanie: w jaki sposób inni ludzie wpływają na nasze zachowania?

Uczniowie udzielają krótkich odpowiedzi, a następnie nauczyciel zapowiada ćwiczenie (doświadczenie Ascha).

UWAGA! Wcześniej nauczyciel umawia się z czterema uczniami, aby odpowiadali na pytania w taki sposób, w jaki on chce (podaje uczniom jednako-
we odpowiedzi, niezgodne z prawdą). Klasie pokazujemy pięć odcinków różnej
długości. Dwa odcinki, spośród tych pięciu, powinny mieć jednakową długość.
Wybieramy ochotnika, aby określił nam, które odcinki są jednakowej długości.
Wcześniej jednak, na pytania odpowiadają nasi asystenci (o czym nie wiedzą

uczniowie w klasie), podając taką samą, lecz błędną odpowiedź. W następnej kolejności odpowiada ochotnik. Odpowiedź jego będzie (zazwyczaj) taka sama, jak odpowiedź asystentów.

Można przeprowadzić jeszcze jedno ćwiczenie:

Tym razem pytamy uczniów o samopoczucie. Uczniowie mogą określić je we wcześniej ustalonej skali (np. od 1 do 6). Na początku odpowiadają asystenci. Odpowiedź „asystentów będzie taka, jaką w przybliżeniu chcemy uzyskać. Jeśli chcemy, by samopoczucie w ocenie uczniów było dobre, odpowiedzi asystentów na temat samopoczucia muszą być pozytywne.

W ćwiczeniu trzecim prosimy uczniów o ocenę np. filmu, który oglądała cała klasa lub o ocenę lektury, meczu. W każdym z tych ćwiczeń, zawsze na początku odpowiadają asystenci.

Teraz należy zwrócić uwagę uczniom, że ich odpowiedzi nie były całkiem zgodne z prawdą. Na dowód tego nauczyciel mierzy odcinki. Komentuje także wypowiedzi na temat filmu i książki.

Podsumowanie – nauczyciel podsumowuje ćwiczenie, stawiając pytania związane z wypowiedziami uczniów, z przeprowadzonego doświadczenia Ascha:

- 1) co powoduje, że ulegamy naciskowi grupy?
- 2) w tym konkretnym przypadku, jakie znaczenie miały odpowiedzi uczniów biorących udział w poszczególnych ćwiczeniach?
- 3) jaka była siła nacisku grupy uczniów (naszych asystentów)?
- 4) co robili tzw. asystenci, by nakłonić swoich słuchaczy do konformistycznych zachowań?

Badaniami z dziedziny psychologii społecznej zajmował się prekursor tej dziedziny, urodzony w Warszawie, amerykański psycholog Salomon Asch (należy uczniom zaprezentować to doświadczenie). Chciał ustalić, jaki wpływ na percepcję osób pojedynczych wywiera grupa. Gdyby badani wybierali bez świadków, tak jak robili to publicznie, przekonalibyśmy się, iż reakcje współtowarzyszy w eksperymencie Ascha rzeczywiście przekonały badanych o fałszywości ich własnych, pierwotnych ocen. Jeśli badani wybieraliby niezgodnie z własną oceną, jedynie dla pozyskania przychylności grupy, to w decyzjach dokonywanych na osobności, powinni w mniejszym stopniu brać pod uwagę zdanie grupy. Hipotezę tę sprawdzono w kilku różnych badaniach. Okazało się, że nacisk skłaniający do konformizmu wobec ocen innych ludzi, ma wpływ na osobiste oceny osób badanych eksperymentalnie. Stopień tego wpływu zależy od następujących czynników:

- 1) jednomyślności opinii większości,
- 2) stopnia zaangażowania badanego w pierwotną ocenę osobowości badanego,

- 3) składu grupy,
- 4) czynnika podobieństwa,
- 5) autorytetu.

Ćwiczenie wraz z komentarzem zaczerpnięte z: K. Waligóra, *Chrześcijańskie posłannictwo w świecie*. Podręcznik metodyczny do podręcznika do nauki religii w klasie drugiej liceum, Warszawa 2003, s. 90-91.

Rozwinięcie tematu

Metoda – burza mózgów. Nauczyciel zadaje pytania:

- 1) jakie znacie przykłady zachowań i sytuacji patologicznych?
- 2) z czego takie sytuacje i zachowania wynikają?
- 3) jaki wpływ ma na nasze zachowanie ma postawa innych ludzi?

Wyniki pracy zapisywane są na tablicy. Podsumowanie: nauczyciel zwraca uwagę na potrzebę dobrych wzorców i autorytetów oraz autentyzmu potrzebnego w naszym życiu, aby nie naśladować bezmyślnie innych osób (syndrom tłumu).

Metoda – szczepionka. Nauczyciel wypisuje na tablicy kilka z wymienionych wcześniej zachowań patologicznych wraz z korupcją i mobbingiem; następnie prosi, by w dwójkach uczniowie opracowali „szczepionki” na poszczególne patologie. Podsumowanie: nauczyciel prosi o relacje z pracy grup. Nauczyciel, na tablicy tworzy dużą „szczepionkę”, która ma być lekarstwem na zachowania patologiczne. Wykorzystuje projekty uczniów.

Zakończenie

Tekst „Zapamiętaj”.

Notatka

„Szczepionka” przepisana z tablicy.

Korelacja z edukacją szkolną

- 1) wiedza o społeczeństwie – zachowania patologiczne; organizacje pomagające w leczeniu patologii,
- 2) język polski – przykłady autorytetów w literaturze.

7. INNE MOŻLIWOŚCI REALIZACJI

Metoda – plakat. Uczniowie na dużych arkuszach papieru rysują plakaty, reklamujące pomoc w niwelowaniu zachowań patologicznych lub pokazujące styl życia wolny od patologii.

Metoda - analiza tekstu. Nauczyciel prosi o głośne odczytanie tekstu z „Listów, opinii” z podręcznika ucznia, wspólnie analizuje przedstawioną sytuację i jej skutki.

8. ALTERNATYWNE TEKSTY DO WYKORZYSTANIA NA LEKCJI



LISTY,
OPINIE

Patologie społeczne, to różnego rodzaju zachowania człowieka, które paraliżują normalne funkcjonowanie w społeczeństwie. Wśród nich najczęściej w swojej pracy spotykam się z: alkoholizmem, narkomanią, przestępczością. Wiem też, że wielu boryka się jeszcze z innymi trudnościami, choć trudno się im do nich przyznać. Wśród nich wymieniałabym: dewiacje seksualne, myśli samobójcze czy prostytutkę. Do furt klasztornych i biura opieki społecznej codziennie przychodzą tacy ludzie po pomoc.

(opiekunka społeczna, Kraków)

30. Alkohol i narkotyki – pierwszy krok do ubezwłasnowolnienia

1. CELE LEKCJI – WYMAGANIA OGÓLNE

- rozpoznawanie uzależnienia od alkoholu i narkotyków jako poważnego problemu wśród młodych ludzi,
- odkrywanie znaczenia wartości, jaką jest wolność.

2. TREŚCI NAUCZANIA – WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE

uczeń:

- po lekcji samodzielnie wyjaśnia negatywny wpływ alkoholu, narkotyków i innych nałogów na życie człowieka,
- na podstawie lekcji argumentuje potrzebę wolności w życiu człowieka,
- na podstawie analizy tekstów biblijnych wyjaśnia biblijną koncepcję wyzwolenia i wolności,
- na podstawie świadectw osób zniewolonych podaje argumenty przeciw sięganiu po używki,
- wykonuje plakat promujący wolność od nałogów.